

Gál Csaba ny. ezredes:

KATONAI ÉS HADITECHNIKAI HÍREK, INFORMÁCIÓK A NAGYVILÁGBÓL

A SZERZŐRŐL:

Gál Csaba ny. ezredes, katonai szakíró (ORCID: 0000-0003-3881-8054; MTMT: 10087274)

AZ EU TÚL SOK VÉDELMI FELSZERELÉST IMPORTÁL

Az EU szeptember 9-én megjelent, versenyképességéről szóló, Mario Draghi volt olasz miniszterelnök által készített jelentése megállapítja, hogy a szervezet tagállamai túl sok védelmi felszerelést vásárolnak külföldön – majdnem kétharmad részben az Amerikai Egyesült Államokban –, és nem fektetnek be eleget közös katonai projektekbe.¹ A 27 tagállam nem használja ki teljes mértékben az európai kutatási és fejlesztési kapacitásokat a fegyveres erők modernizálása érdekében, és a beruházások csak töredéke az amerikaiakénak. „Európa pazarolja közös erőforrásait. Nagy kollektív kiadási kapacitással rendelkezünk, de azt több különböző nemzeti és uniós eszközzel hígítjuk fel.” A tagállamok nem fektetnek be megfelelően Európában, hogy erősebb védelmi cégeket hozzunk létre, ráadásul az EU „nem kedvez a versenyképes európai védelmi vállalatoknak sem”. A jelentés szerint 2022 közepe és 2023 közepe között az összes uniós védelmi megrendelés 63%-át amerikai vállalatokkal, további 15%-át pedig más, nem uniós beszállítókkal kötötték meg. A 27 országot tekintve 2022-ben a védelmi kutatás-fejlesztési kiadások 10,7 milliárd eurót tettek ki – a védelmi kiadások mindössze 4,5%-át –, szemben az Amerikai Egyesült Államok 140 milliárd dollárjával, ami az ország védelmi kiadásainak mintegy 16%-a.

MEGKEZDŐDÖTT NÉMETORSZÁG ELSŐ ÁLLANDÓ KÜLFÖLDI KATONAI BÁZISÁNAK ÉPÍTÉSE

Litvánia és Németország 2023 decemberében állapodott meg 4800 fő katonának és 200 fő polgári személynek a balti állam területén történő állomásoztatásáról.² Augusztus végén megkezdődött a litván történelem legnagyobb katonai létesítményének építése. A tervek szerint a dandárt jövőre állítják szolgálatba, és 2027-re éri el a teljes műveleti képességet. A személyi állomány tevékenységét mintegy 2000 jármű segíti majd. Németország a csapatokat biztosítja, Litvánia pedig a fizikai infrastruktúrát építi meg. A létesítmény az ország délkeleti részén található Rüdinkai melletti gyakorlótéren lesz, és felépítése 125 millió euróba kerül Vilniusnak. Berlin azzal számol, hogy a nehéz manőverdandár „egyszeri 6–9 milliárd eurós beruházást” igényel, főként a fegyverrendszerek beszerzésére, és ezt követően évi 800 millió eurós működési költséget. Berlin hat éve vezeti a NATO megerősített előretolt jelenlétét az országban, jelenleg a Bundeswehr 800 katonája teljesít rotációs alapon szolgálatot Litvániában. A többi balti államban Kanada és Nagy-Britannia vette át

¹ Cook 2024.

² Höller 2024a.

a vezetést. Várhatóan 2025-ig két kanadai zászlóalj érkezik Lettországba, Nagy-Britannia pedig vállalta, hogy fenntart egy gyorsan bevethető erőt, amely szükség esetén a térségbe települ. „*Nem célunk a fenyegetés vagy megfélemlítés, de az országnak olyan magabiztossággal kell rendelkeznie, hogy ha egy külső erő úgy dönt, hogy teszteli a védelmét, akkor képes legyen arra, hogy az megbánja a döntését*” – mondta Ingrida Šimonytė litván miniszterelnök.

VÁRHATÓ A JAPÁNBAN TELEPÜLT AMERIKAI KATONAI PARANCSNOKSÁG ÁTMINŐSÍTÉSE

A Pentagon korszerűsíteni és bővíteni fogja a Japánban működő katonai parancsnokságát, hogy az képes legyen az ott állomásozó amerikai erők (USFJ³) műveleti irányítására, ami része annak az erőfeszítésnek, hogy elmélyítse az amerikai és a japán haderő közötti kapcsolatokat, valamint alkalmasabb legyen közös műveletek vezetésére és irányítására – mondta az Amerikai Egyesült Államok védelmi minisztere július végi tokiói látogatása kíséretének egyik tagja újságírónak.⁴ Ezzel a fejlesztéssel a „*jelenleg elsősorban adminisztratív parancsnokság*” közös haderőparancsnokságként fog működni, ami jelentős változás. A jelenlegi feladatokhoz továbbiak társulnak, beleértve például gyakorlatok tervezését és műveletek irányítását amerikai–japán együttműködésben. Az új parancsnokság számos részlete még nem ismert, még sok egyeztetésre van szükség. Egyelőre nem tisztázott az sem, hogy a kibővített parancsnokság szervezete integrálja-e a japán erőket, ahogyan az a U.S. Joint Forces Korea esetében a dél-koreai erőkkel történik. A katonai együttműködés erősítése érdekében Japán februárban bejelentette egy közös műveleti parancsnokság (JJOC⁵) létrehozását az Önvédelmi Erőkön belül, amely várhatóan 2025 márciusában kezdi meg működését. Amerikai vélemény szerint Japán fontos lépéseket tett annak érdekében, hogy növelje szerepét a béke és stabilitás biztosításában az indiai–csendes-óceáni térségben, és elkötelezte magát a védelmi költségvetés megduplázása mellett is, emellett új képességeket vezetnek be, mint például a csapáselhárítási képességek, és létrehozzák a JJOC-t.

JELENTŐSEN NÖTTEK A KATONAI CÉLÚ GLOBÁLIS ŪRKIADÁSOK

Az amerikai Világűr Alapítvány (Space Foundation) nonprofit szervezet éves értékelése szerint a globális űrgazdaság teljesítménye 2023-ban elérte az 570 milliárd dollárt, ami 7,4%-os növekedés 2022-höz képest, illetve közel duplája az egy évtizeddel korábbinak.⁶ Az egy év alatt a katonai célú űrkiadások nagyobb arányban, 18%-kal 57 milliárd dollárra ugrottak. A Space Foundation 2024-es értékelése 54 nemzetre és nemzetközi szervezetre terjedt ki. Az űrkiadásokból 125 milliárd dollár kormányzatokhoz köthető. A legtöbbet költő entitások közül 2023-ban kilenc növelte az űrkiadásait két számjegyű mértékben: az Amerikai Egyesült Államok, Dél-Korea, az Európai Unió, Franciaország, Japán, Kína, Németország, Olaszország és Oroszország. A katonai űrkiadások az említett 125 milliárd dollárnak a 46%-át szálalékát (57 milliárd dollár) tették ki 2023-ban, ebből 80%-kal (46 milliárd dollár) az Amerikai Egyesült Államok részesedett. 2023-ban Lengyelország és Japán növelte

³ United States Forces Japan.

⁴ Tucker 2024.

⁵ Japan Joint Operation Command.

⁶ Hitchens 2024.

legnagyobb arányban a katonai célú ürkiadásait: az előbbi 38-ról 59 millió dollárra (54%), az utóbbi 32%-kal 810 millió dollárra. A nem kormányzatokhoz köthető, vagyis kereskedelmi célú ürkiadások 2023-ban 445 milliárd dollárt tettek ki, ami az egy év alatt 5,4%-os növekedést mutatott. A helymeghatározás, a navigáció és az időmérés maradt a legnagyobb kereskedelmi alágazat 209 milliárd dolláros bevétellel, ami 11 milliárd dolláros (5,5%) növekedést eredményezett. A földi állomásokra és berendezésekre fordított kiadások 2023-ban 17 milliárd dollárral (19%) nőttek. A kereskedelmi műholdgyártás és -indítás bevételei az elmúlt két év alatt megduplázódtak, mivel az indítások üteme felgyorsult.

A NÉMET HADERŐ MEGKAPTA ELSŐ IRIS-T LÉGVÉDELMI RENDSZERÉT

A német haderő szeptember 4-én megkapta az elsőt a megrendelt hat IRIS-T SLM⁷ légvédelmi rendszer közül, miután addig prioritásként kezelték a legyártott eszközök Ukrajnának történő átadását.⁸ Olaf Scholz kancellár szerint a lépés része a német kormány azon törekvésének, hogy betöltse az ország hadseregének és – tágabb értelemben – Európa légvédelmi képességeiben régóta fennálló hiányt. A kancellár szerint a rendszer már bizonyított Ukrajnában, ahol több mint 250 különböző típusú repülőeszközt tett ártalmatlanná közel 95%-os találati aránnyal. Ukrajna eddig négy IRIS-T SLM és három IRIS-T SLS⁹ változatot kapott. Még további 17 rendszer leszállítása várható, közülük négy még 2024-ben megérkezik. Scholz szerint az európai légvédelem megerősítésére irányuló lépések megtétele régóta esedékes volt, különösen Oroszország ukrajnai inváziójára tekintettel. Scholz néhány hónappal az orosz invázió megkezdése után jelentette be a német vezetésű európai Égi Pajzs kezdeményezést, amely a légvédelmi rendszerek beszerzésének és üzemeltetésének összehangolására törekszik az egész kontinensen. A kezdeményezésben jelenleg 22 ország vesz részt – köztük a nem NATO-tag Svájc és Ausztria, valamint a nem EU-tag Törökország. A kancellár szerint az is hanyagság lenne, ha nem megfelelően reagálnának a Kalinyingrád térségébe telepített orosz rakétákra, melyek mindössze 530 kilométerre vannak Berlintől.

SZERBIA RAFALE REPÜLŐGÉPEKKEL KORSZERŰSÍTI LÉGIEREJÉT

Emmanuel Macron francia elnök belgrádi látogatása alkalmával augusztus 29-én aláírták a 12 darab Rafale vadászrepülőgép Szerbiának történő eladásáról szóló szerződést, ezzel lezárult az üzlettel kapcsolatos két évig tartó tárgyalássorozat.¹⁰ Aleksandar Vučić szerb elnök elmondta, hogy országa kilenc együléses és három kétüléses Rafale-t kap, amelyeket 2029-ig szállítanak le, és a beszerzés értéke 2,7 milliárd euró. A szovjet korabeli vadászrepülőgépekről – MiG–21 és MiG–29 – egy NATO-ország termékére történő átállás Szerbia számára jelentős váltás. A Rafale számára viszont az eladás győzelmet jelent a negyedik generációs vadászgép egyre szűkülő piacán. Szerbia a vásárlással csatlakozik az Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Görögország, Horvátország, India, Indonézia és Katar alkotta, a Rafale-t üzemeltető országok listájához. A két elnök találkozója után tartott sajtótájékoztatón Macron elmondta,

⁷ Surface Launched Missile – földi indítású rakéta, a SLS-nél nagyobb hatótávolságú.

⁸ Höller 2024b.

⁹ Surface Launched Standard – földi indítású sztenderd, az eredeti légi harc-rakéta földi indítású változata.

¹⁰ Aaron Mehta: Serbia, France ink deal for 12 Rafale fighters. 29.08.2024. Breaking Defense. <https://breakingdefense.com/2024/08/serbia-france-ink-deal-for-12-rafale-fighters/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

hogy Szerbia az Európai Unióhoz tartozik, ahol nagyon fontos szerepet játszhat, valamint példaként és lendületként szolgálhat az egész nyugat-balkáni térség számára, továbbá „a Rafale megvásárlása bizonyítja Szerbia akaratát, hogy szövetségben legyen Franciaországgal”.¹¹ Hangsúlyozta, hogy Franciaország kész „támogatást nyújtani a szerb tisztviselők által tett minden olyan erőfeszítéshez”, amely szükséges az EU-csatlakozáshoz „mind a gazdaság területén, mind a jogállamiság és a polgárok mindennapi életének javítása terén”. A találkozón során aláírtak további 11 dokumentumot, melyek célja a két ország közötti együttműködés megerősítése különböző területeken – a mezőgazdaságtól az egészségügyön át az energiáig.

DÉL-KOREA TENGERALATTJÁRÓKAT IS ELADNA LENGYELORSZÁGNAK

Lengyelország 2023-ban kezdett konzultációkat a haditengerészete fejlesztésére indított Orka program végrehajtása érdekében, melynek célja az egyetlen, már elavult és még a Szovjetunióban épült Kilo-osztályú tengeralattjárója felváltása több, akár négy darab új tengeralattjáróval. Európa fő hajógyárai már régóta jelezték érdeklődésüket az Orka iránt: a francia Naval Group a Scorpène-t, a német ThyssenKrupp Marine Systems a 212CD-t, a svéd Saab pedig az A26 Blekinge konstrukciót ajánlotta fel. A dél-koreai Hanwha cég – amely korábbi megállapodás alapján K9 típusú önjáró tarackokat szállít a lengyel haderőnek –, hajóépítő vállalata is felajánlotta a KSS–III Batch-II tengeralattjáróját, amellyel kapcsolatban azonban lengyel aggályok merültek fel, miszerint az túl nagy lenne ahhoz, hogy a Balti-tenger sekély vizein közlekedjen. A dél-koreaiak azzal érvelnek, hogy haditengerészetük a Koreai-félszigettől nyugatra lévő Sárga-tengeren – amely sokkal sekélyebb, mint a Balti-tenger –, is üzemeltet KSS–III Batch-I tengeralattjárót. A tengeralattjáró Batch-II változata hat indítócsövéből alkalmazhatók huzalvezérlésű torpedók, hajó elleni rakéták, támadó robotrepülőgépek és mobil aknák. A további fegyverzeti lehetőségek közé tartoznak a hajótestre szerelt függőleges indítóberendezések a hagyományos tengeralattjárókról indítható ballisztikus rakéták számára. A lítiumion akkumulátorok lehetővé teszik, hogy a tengeralattjáró több mint 21 napig tartózkodhasson a víz alatt. A dél-koreai fél vállalná, hogy a szerződés aláírásától számítva hat éven belül leszállítja az első tengeralattjárót, és a technológia átadására is lát lehetőséget.

AZ UKRÁN HADERŐ GYÚJTÓESZKÖZÖKET IS BEVET

Szeptember 2-án internetre felkerült felvételek szerint az ukrán haderő olyan drónokat kezdett alkalmazni, amelyek gyaníthatóan orosz katonai alegységeket rejtő erdős területek felett tüzet okozó anyagot permeteznek ki.¹² Szakértők szerint ez a taktika legitim háborús tevékenység lehet, de csak szigorú körülmények között. Szeptember 8-án az ukrán katonai hírportál megerősítette, hogy a 108. önálló hegyi rohamzászlóalj Arkan elnevezésű, drónokat kezelő alegysége ilyen bevetést hajtott végre a donyecki térségben lévő Veszele falu közelében.¹³ A közzétett videón látszik, hogy a drón egy erdősáv felett repülve több alkalommal égésgyorsító anyagot permetez lefelé, a fás, bokros területen több helyen növekvő tűzfészkek alakulnak ki, és végül a drón maga is elég. A harci rész tömege pontosan nem ismert, vi-

¹¹ Macron: Serbia belongs to the EU... 2024.

¹² Gosselin-Malo 2024.

¹³ Ukrainian Mountain Infantry armed... 2024.

szont az alkalmazott drónok teherbírása öt km távolságra eléri a nyolc kg-ot. Szakértők úgy vélik, hogy az ilyen fegyverek használata kettős célú: egyrészt olcsó eszközként szolgálnak a rejtett ellenséges erők felfedésére és támadására, másrészt félelmet keltenek bennük, rombolják harci moráljukat. Az elemzők az ilyen eszközök alkalmazásánál ugyanakkor a civileknek okozott károkkal kapcsolatos aggodalmakra hívták fel a figyelmet. Például 2023-ban Oroszország állítólag – a közösségi médiában közzétett videó szerint – termitbombákat vetett be Kelet-Ukrajnában lakónegyedek fölött. A termitlövedékek használata önmagában nem tiltott, de nem is egyszerű, mondják a szakértők. „*Jogszerű és legális lenne a használatuk lombtalanítóként a fedezék eltávolítására... és ezt állítsuk szembe a termit tavalyi válogatás nélküli orosz alkalmazásával*” – jelentette ki Matthew Savill, a védelmi és biztonsági kérdésekkel foglalkozó brit agytröszt (RUSI¹⁴) hadtudományi igazgatója.

A FIGHTING FALCON RENESZÁNSZA?

Bár az amerikai F-16 Fighting Falcon repülőgép lassan 50 éve áll szolgálatban, a Lockheed Martin vállalat úgy véli, hogy még sok évig rendszerben tartható a gép legmodernebb változata, amelyből még akár 300 darab is exportálható a jövőben, ezért annak legújabb, negyedik generációs, Block 70/72 változatának gyártása a következő évtizedben is folytatódhat.¹⁵ A gyártónak a meglévő szerződésekhez képest jelenleg 128 darabos lemaradása van – leginkább a világjárvány okozta ellátási nehézségek miatt –, ezért jövőre több mint kétszeresére, évi 48 gépre tervezi növelni a gyártást. A vállalat szorosan együttműködik Törökországgal, és tárgyalásokat folytat Thaifölddel és a Fülöp-szigetekkel. 2024 januárjában – miután Ankara felhagyott Svédország NATO-tagságának akadályozásával – Joe Biden amerikai elnök feloldotta a Törökországgal kötött, 23 milliárd dollárosra becsült F-16-os üzlet befagyasztását, így lehetővé vált 40 új repülőgép és 79 korszerűsítési csomag leszállítása. Thaiföld esetében az F-16 repülőgépek a Saab Gripen E/F repülőgépével álltak versenyben egy régebbi Fighting Falcon repülőgépekből álló század (12 repülőgép) leváltásában. Jelenleg Bahrein, Bulgária, Jordánia, Marokkó, Szlovákia és Tajvan alkotja a Block 70/72 vásárlóinak körét. Bulgáriával a nyolc repülőgép beszerzésének második részletére vonatkozó szerződés aláírása „*végző szakaszába*” lépett. A gyártó szerint a külföldi vevők élénk érdeklődést mutattak a repülőgépek iránt az ukrajnai háború nyomán, valamint a Kína fenyegetésével kapcsolatos, az indiai–csendes-óceáni térségben növekvő biztonsági aggodalmakra adott válaszként.

MEGÁLLAPODÁS SZÜLETETT AZ AFGANISZTÁNBÓL 2021-BEN ÜZBEGISZTÁNBA MENEKÍTETT REPÜLŐESZKÖZÖKRŐL

Üzbegisztán és az Amerikai Egyesült Államok hatóságai megállapodtak annak a 46 repülőeszköznek a sorsáról, amelyeket az afgán haderő 2021 augusztusában szállított át Üzbegisztán területére.¹⁶ A 46 repülőeszköz között van 22 kisméretű repülőgép – például Embraer A-29 Super Tucano – és 24 helikopter, főként Mi-17 típusú, de vannak UH-60 Black Hawk és MD-530 típusúak is. A repülőgépek között volt hat PC-12 Pilatus utasszállító, illetve könnyű teherszállító repülőgép. Jonathan Henick, az Amerikai Egyesült Államok üzbeisztáni

¹⁴ Royal United Services Institute.

¹⁵ Martin 2024.

¹⁶ Putz 2024.

nagykövete szerint ezek az eszközök soha nem voltak afgán tulajdonban, hanem amerikaiban. Amikor augusztus végén a repülőeszközök sorsáról kérdezték, a nagykövet így válaszolt: „*Üzbegisztánban maradnak*”. Korábban híre ment, hogy egy amerikai vállalat 64,2 millió dolláros szerződést kapott a hat Pilatus javítására Üzbegisztánban. A Kabulban hatalmon lévő tálib kormány következetesen ellenezte az afgán repülőeszközök Üzbegisztánnak történő átadását, valamint a Tádzsikisztánban leszállt kis számú repülőgép Dusanbénak történő átadását is. Henick kijelentése után a tálib Védelmi Minisztérium szóvivője nyilatkozatban határozottan tiltakozott a terv ellen. Az üzbég kormány a maga részéről – miközben diplomáciai kapcsolatba lépett a tálibokkal kereskedelmi és tranzitügyekben –, fenntartotta azt az érvet, hogy a szóban forgó repülőeszközök az Amerikai Egyesült Államok tulajdonát képezik. A meglévő üzbég légierő nagy része szovjet vagy orosz repülőgépekből áll. Különösen a hat Pilatus felújítása és szolgálatba állítása fogja bővíteni az üzbég légierő képességeit. A nyugati repülőeszközök belépése a rendszerbe karbantartási kihívásokat jelenthet, ami lehetőséget teremt az amerikai–üzbég katonai együttműködés kibővítésére. Az amerikai Külügyminisztérium szóvivője augusztus 29-én megerősítette, hogy a repülőeszközökből „néhány darabot” átadtak az üzbég kormánynak.¹⁷

EGYÉB HÍREK RÖVIDEN

Az ausztrál Silentium Defence vállalat bejelentette, hogy a haderő részére leszállította az első passzív radarját, amely alkalmas tengeri, szárazföldi, légi és űrbeli megfigyelésekre a szárazföldön működő URH-sugárzású rádió- és televízióadók jelei alapján. <https://breakingdefense.com/2024/07/australian-passive-radar-becomes-first-kit-delivered-for-air6500-missile-defense-system/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 20.)

Július közepén a japán és a tajvani parti őrség hajói első közös gyakorlatukat hajtották végre Japán keleti partjainál, hogy ezzel is erősítsék haditengerészeti együttműködésüket, illetve reagáljanak a térség tengerein Kína által egyre agresszívabban folytatott tevékenységre. <https://apnews.com/article/japan-taiwan-coast-guard-rescue-drill-china-lcd2d5faacfe95bc8844afd156094c38> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 20.)

Július 22-én az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma nyilvánosságra hozta az Északi-sarkvidékre vonatkozó 2024-es stratégiáját, melyben bemutatja, hogy a klímaváltozás hogyan hat az Arktisz térségére, és hogy a bekövetkező változások miképpen érintik az ország biztonságát, illetve milyen válaszok várhatók az új kihívásokra. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3846323/new-dod-strategy-calls-for-enhancements-engagements-exercises-in-arctic/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 23.)

Augusztus végi információ szerint a Thai Királyi Légierő – amely már üzemeltet Gripen C/D típusú repülőgépeket –, az amerikai F-16 Block 70/72 változatával szemben kitarat a svéd repülőgép mellett, és annak E/F változatát választotta a légierő korszerűsítéséhez, amely a jelentős képességbeli fejlesztéseknek köszönhetően szinte teljesen új repülőgépnek számít az elődjéhez képest. <https://www.twz.com/air/thailand-chooses-gripen-e-f-as-its-new-fighter> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

¹⁷ Jalalzai–Noorzai 2024.

Szeptember 5-én az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma engedélyezte, hogy Horvátország a Lockheed Martin vállalattól megvásároljon nyolc nagy mozgékonyaságú rakétatüzérségi rendszert (HIMARS¹⁸) a működtetésükhöz szükséges kiegészítő eszközökkel együtt mintegy 390 millió dollár értékben. <https://govconwire.com/2024/09/state-department-oks-croatias-390m-fms-request-for-himars/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Szeptember 5-én a japán kormány betérjesztette a 2025. évi védelmi költségvetést – mely a 2022 decemberében elfogadott hosszú távú stratégiának megfelelően ismételt, azúttal 7,4%-kal növekedve eléri az 57 milliárd dollárt –, amelynek első mondata így hangzik: „A nemzetközi közösség a háború utáni legnagyobb próbatétel előtt áll, és a válság új korszakába lépett.” <https://breakingdefense.com/2024/09/new-era-of-crisis-prompts-japan-biggest-defense-budget-ever-59b-for-2025/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)

Szeptember 12-én az olasz légierő bejelentette, hogy a híres műrepülő csoportja – a Frece Tricolori – az évtizedek óta repült, már elavult M–339 típusú repülőgépeit a tervezett Leonardo M–345 helyett az annál korszerűbb, jobb képességekkel rendelkező M–346 típusal fogja felváltani, amely jelenleg a görög, az izraeli, a katari, a lengyel és a szingapúri légierőnél is szolgálatban áll kiképző repülőgépként, míg Türkmenisztán és Nigéria annak könnyű vadászrepülőgép változatát vásárolta meg. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/09/13/italian-air-forces-famed-acrobatic-squad-changes-course-on-new-planes/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 17.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cook, Lorne: *The EU buys too much defense equipment abroad, especially from the US, a major report says*. AP News, 2024. 09. 09. <https://apnews.com/article/eu-defense-spending-ukraine-industry-investment-36f4cf2d00b385be5a563e64bb6786cb> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 10.)
- Gosselin-Malo, Elisabeth: *Ukraine's fire-dropping drones can find, shock Russian troops: experts*. Defense News, 2024. 09. 10.
- <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/09/10/ukraines-fire-dropping-drones-can-find-shock-russian-troops-experts/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 14.)
- Hitchens, Theresa: *Annual global military space spending jumps 18% to \$57B in 2023: Space Foundation*. Breaking Defense, 2024. 07. 19. <https://breakingdefense.com/2024/07/annual-global-military-space-spending-jumps-18-to-57b-in-2023-space-foundation/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 20.)
- Höller, Linus: *Germany receives first IRIS-T antimissile system for its own forces*. Defense News, 2024b. 09. 05. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/09/05/germany-receives-first-iris-t-antimissile-system-for-its-own-forces/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 10.)
- Höller, Linus: *Work begins on Germany's 5,000-strong military base in Lithuania*. Defense News, 2024a. 08. 22. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/08/22/work-begins-on-germanys-5000-strong-military-base-in-lithuania/> (Letöltés időpontja: 2024. 08. 27.)

¹⁸ High Mobility Artillery Rocket System.

- Jalalzai, Samiullah – Noorzai, Roshan: *US transfers 'some aircraft' used by former Afghan army to Uzbekistan*. Voice of America, 2024. 09. 01. <https://www.voanews.com/a/us-transfers-some-aircraft-used-by-former-afghan-army-to-uzbekistan-/7766338.html> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 11.)
- Macron: Serbia belongs to the EU, purchase of Rafale jets is a clear choice. European Western Balkans, 2024. 08. 30. <https://europeanwesternbalkans.com/2024/08/30/macron-serbia-belongs-to-the-eu-purchase-of-rafale-jets-is-a-clear-choice/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 10.)
- Martin, Tim: *Lockheed Martin sees 300 potential F-16 export sales 'opportunity'*. Breaking Defense, 2024. 07. 23. <https://breakingdefense.com/2024/07/lockheed-martin-sees-300-potential-f-16-export-sales-opportunity/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 23.)
- Mehta, Aaron: *Serbia, France ink deal for 12 Rafale fighters*. Breaking Defense, 2024. 08. 29. <https://breakingdefense.com/2024/08/serbia-france-ink-deal-for-12-rafale-fighters/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 07.)
- Putz, Catherine: *US Transferring Afghan Aircraft to Uzbek Control*. The Diplomat, 2024. 08. 30. <https://thediplomat.com/2024/08/us-transferring-afghan-aircraft-to-uzbek-control/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 11.)
- Tucker, Patrick: *US Forces Japan to be upgraded to warfighting command*. Defense One, 2024. 07. 27. <https://www.defenseone.com/policy/2024/07/us-forces-japan-be-upgraded-warfighting-command/398386/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 28.)
- Ukrainian Mountain Infantry armed with FPV drone with thermite. Militarnyi, 2024. 09. 08. <https://mil.in.ua/en/news/ukrainian-mountain-infantry-armed-with-fpv-drone-with-thermite/> (Letöltés időpontja: 2024. 09. 16.)